

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING SANITARIYA
QOIDALARI VA ME‘YORLARI, GIGIYENA NORMATIVLARI**

**BOLALAR SANATORIYLARINI TASHKIL ETISH, SAQLASH
VA FAOLIYATINI YURITISHNING SANITARIYA QOIDALARI**

**O‘zbekiston Respublikasining
0072-97-sonli SanQvaM**

Rasmiy nashr

Toshkent – 1997

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING SANITARIYA
QOIDALARI VA ME’YORLARI, GIGIYENA NORMATIVLARI**

**«TASDIQLAYMAN»
O‘zbekiston Respublikasining
Davlat bosh sanitariya vrachi**

16-may 1997-yil

**BOLALAR SANATORIYLARINI TASHKIL ETISH, SAQLASH VA
FAOLIYATINI YURITISHNING SANITARIYA QOIDALARI**

**O‘zbekiston Respublikasining
0072-97-sonli SanQvaM**

Rasmiy nashr

Toshkent – 1997

1. UMUMIY QOIDALAR

1.1. Bolalarni sanatoriya qabul qilish O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining 580-sonli "Bemorlarni (kattalar, o'smirlar va bolalarni) sanatoriya-kurort va ambulatoriya-kurort davolanishiga tibbiy saralash va yo'llash qoidalarini tasdiqlash to'g'risida"gi buyrug'i hamda amaldagi "Sil kasalligi bo'lmagan bolalar sanatoriylarida bemorlarni davolash uchun tibbiy ko'rsatmalar va qarshi ko'rsatmalar" uslubiy qo'llanmasiga muvofiq amalga oshiriladi.

Sanatoriya 1 yoshdan 14 yoshgacha bo'lgan bolalar; kurort hududida joylashgan sanatoriya 5 yoshdan 14 yoshgacha bo'lgan bolalar; tayanch-harakat tizimi buzilgan, jumladan, serebral falajlikdan aziyat chekayotgan bolalar uchun sanatoriya 3 yoshdan boshlab bolalar yuboriladi.

1.2. Osteomiyelit va poliartrit asoratlari bo'lgan bolalarni davolash uchun mo'ljallangan sanatoriyalarda o'rin-joylarning yarmi yotib davolanuvchi bemorlar uchun ajratilishi lozim; tayanch-harakat tizimi kasalliklari bilan og'rigan bolalar uchun esa yotib davolanuvchi va harakati cheklangan bolalarga 20% gacha o'rin-joy ajratilishi kerak.

1.3. Ushbu "Qoidalar"ning 2-, 3-, 4-bo'limlari talablari loyihalangan va qayta qurilayotgan muassasalarga, qolgan bo'limlar talablari esa barcha faoliyat yuritayotgan sanatoriyalarga tatbiq etiladi. Faoliyat yuritayotgan sanatoriylar qayta qurish jarayonida SanQvaN talablariga muvofiqlashtirilib borilishi lozim.

2. YER UCHASTKALARIGA QO'YILADIGAN TALABLAR.

2.1. Sanatoriylar hududining maydoni, tibbiy yo'nalishidan qat'i nazar, xo'jalik zonasi maydonini hisobga olmaganda, har bir o'rin uchun kamida 200 kv.m bo'lishi shart. Alohida qimmatli kurort omillariga ega bo'lgan muhim ahamiyatga molik kurortlarda sanatoriylar joylashtirilganda, sanitariya-epidemiologiya xizmati organlari bilan kelishilgan holda, har bir o'rin uchun maydonni 20 foizdan oshirmagan holda kamaytirish mumkin.

2.2. Sanatoriylar hududida xodimlar uchun turar joy binolari qurilishi taqiqlanadi.

2.3. Sanatoriya hududida quyidagi funksional zonalar ajratilishi lozim:

qabul qilish zonasi (qabul qilish bo'limi);

yashash zonasi;

park zonasi;

jismoniy tarbiya va sog'lomlashtirish inshootlari zonasi;

izolyator zonasi; xo'jalik zonasi.

2.4. Yashash zonasida yotoqxona korpuslari, o'qish, ovqatlanish, davolanish, madaniy-ommaviy va ma'muriy-maishiy maqsadlarga mo'ljallangan xonalarni o'z

ichiga olgan binolar va inshootlar joylashtiriladi. Yashash zonasi ko'chadan va yer uchastkasidan qulay kirish yo'llariga ega bo'lishi kerak.

2.5. Yotoqxona va o'quv korpuslari bilan yashash zonasi uchastkasi chegarasi o'rtasidagi sanitariya masofasi kamida 50 metr; sanatoriyning asosiy binolaridan avtomagistrallargacha kamida 150 metr; yotoqxona korpuslaridan xo'jalik zonasigacha kamida 100 metr, mahalliy ahamiyatga ega yo'llargacha esa kamida 30 metr bo'lishi lozim.

2.6. Park zonasi quyidagilarni o'z ichiga oladi: o'yin maydonchalari, ko'kalamzorlashtirish hududlari va o'quv-tajriba uchastkalari.

2.2. Sanatoriydar hududida xodimlar uchun turar joy binolarini joylashtirish taqiqlanadi.

2.3. Sanatoriy hududida quyidagi funksional zonalar ajratilishi kerak:

qabul qilish zonasi (qabul qilish bo'limi);

yashash zonasi;

park zonasi;

jismoniy tarbiya-sog'lomlashtirish inshootlari zonasi;

izolyator hududi; xo'jalik hududi.

2.4. Yashash zonasida yotoq korpuslari, o'qish, ovqatlanish, davolanish, madaniy-ommaviy va ma'muriy-maishiy maqsadlarga mo'ljallangan xonalarni o'z ichiga olgan binolar va inshootlar joylashtiriladi. Yashash zonasi ko'chadan va yer uchastkasidan qulay yondashuvlarga ega bo'lishi kerak.

2.5. Yotoq va o'quv korpuslari bilan yashash zonasi uchastkasi chegarasi o'rtasidagi sanitariya oraliqlari kamida 50 m; sanatoriyning asosiy binolaridan avtomagistrallargacha kamida 150 m; yotoq korpuslaridan xo'jalik zonasigacha kamida 100 m, mahalliy ahamiyatga ega yo'llar uchun kamida 30 m bo'lishi kerak.

2.6. Park zonasi quyidagilarni o'z ichiga oladi: o'yin maydonchalari, ko'kalamzorlashtirish, o'quv-tajriba uchastkalari.

O'yin maydonchalari har bir bolaga 5 m² hisobidan tashkil etiladi. Maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalar uchun soyabonli qumdonlar, arg'imchoqlar, sirpanchiqlar, narvonchalar va boshqalar bilan jihozlanadi. Katta maktab yoshidagi bolalar uchun esa shiyponlar, o'rindiqlar, stol o'yinlari va o'qish uchun stollar hamda boshqa jihozlar o'rnatiladi.

Maydonchalar o't-qumli qoplamaga ega bo'lishi lozim; plitka qoplamaga ruxsat etiladi, shag'alli qoplama taqiqlanadi. Ko'kalamzorlashtirish o'yin maydonchalari bilan birga sanatoriy hududining kamida 60 foizini tashkil etishi kerak.

2.7. Yozda kunduzgi uyquni tashkil etish uchun yotoqxona binolari yonida park hududiga chiqadigan yopiq terrasalar (har bir bo'lim uchun alohida) jihozlanishi yoki park hududida yog'och polli va uch tomondan shamoldan

himoyalovchi devorli (har bir bo‘lim uchun alohida) yopiq maydonchalar qurilishi zarur. Bolalarning haddan tashqari isib ketishi yoki sovuqlashining oldini olish uchun devorlar issiqlikni kam o‘tkazadigan materiallardan tayyorlanishi shart.

Sovuq mavsumda ochiq havoda uxlashni tashkil etish uchun isitiladigan ayvonlar, shuningdek, yotoq anjomlarini saqlash uchun maxsus joy bo‘lishi lozim.

2.8. Jismoniy tarbiya-sog‘lomlashtirish inshootlarida sport maydonchalari (har bir o‘ringa 20 m² hisobidan) va davolash jismoniy tarbiyasi mashg‘ulotlari uchun maydonchalar bo‘lishi kerak. Ular bolalarning yosh guruhlari va sanatoriyni tibbiy yo‘nalishini hisobga olgan holda jihozlanishi hamda davolovchi plyajlar tashkil etilishi lozim.

Yotoqxona va o‘quv xonalaridan maydonchalargacha bo‘lgan masofa kamida 50 metr bo‘lishi kerak.

Sport maydonchalari to‘plami sog‘lomlashtirish oromgohlarinikiga o‘xshash bo‘lishi mumkin. Ulardan foydalanish qat’iy dozada va sanatoriya tibbiyot xodimlari nazorati ostida amalga oshirilishi lozim.

Bolalar plyajlarining tuzilishi va saqlash tartibi “Davolash plyajlarining tuzilishi, jihozlanishi va ulardan foydalanishning sanitariya qoidalari va me‘yorlari”ga muvofiq bo‘lishi shart.

2.9. Izolyator zonasi qolgan hududdan yashil o‘simliklar bilan ajratilgan bo‘lishi, qulay kirish yo‘llariga ega bo‘lishi va sog‘ayib kelayotgan bolalar uchun jihozlangan o‘yin maydonchalariga ega bo‘lishi kerak (2.6-bandga qarang).

2.10. Xo‘jalik zonasining o‘lchamlari sanatoriyni joylashuviga bog‘liq. Sanatoriya kurortda joylashgan bo‘lsa, umumkurort qozonxonasi, kir yuvish xonasi, garajdan foydalanish mumkin; muassasalar majmuasi tarkibida joylashgan bo‘lsa - umumiy xo‘jalik zonasi (qozonxona, garaj, kir yuvish xonasi, omborxonalar) loyihalashtiriladi; alohida qurilganda esa xo‘jalik zonasi hududida qozonxona, garaj, kir yuvish xonasi, omborxonalar va sanatoriya xizmat ko‘rsatish uchun zarur bo‘lgan boshqa binolar nazarda tutiladi.

3. BINO VA INSHOOTLARNING ME‘MORIY-REJAVIY YECHIMLARIGA QO‘YILADIGAN TALABLAR.

3.1. Barcha sanatoriylar yil davomida faoliyat yuritish uchun mo‘ljallangan; asosiy inshootlar kapital bo‘lishi shart; qavatlar soni - 2 qavatdan oshmasligi lozim; kurort zonasida 3 qavatli binolarga ruxsat etiladi.

Sanatoriylarning maqbul sig‘imi - 250 o‘rin; maksimal sig‘imi - 500 o‘rin (har biri 250 o‘rinli 2 ta).

Yotoqxona, davolash-tashxis, o‘quv xonalarining balandligi kamida 3,3 metr bo‘lishi kerak.

3.2. Qabul bo'limi bolalarni kamida ikki yo'nalish bo'yicha qabul qilishni ta'minlashi lozim. Davolanish muddati individual bo'lgan sanatoriyalarda qabul bo'limi karantin bo'limi bilan birlashtiriladi. Karantin bo'limi sanatoriy umumiy sig'imining kamida 8% miqdorida bo'lib, har biri 9 m² dan kam bo'lmagan maydonli boksli palatalardan iborat bo'ladi.

3.3. Yotoq xonalari, davolash-tashxis, o'quv xonalari, oshxona va madaniy-ommaviy maqsadlarga mo'ljallangan xonalarni bir binoda yoki isitilgan o'tish yo'laklari bilan bog'langan alohida bloklarda joylashtirish kerak.

3.4. Yotoq xonalari, davolash-tashxis, o'quv, madaniy-ommaviy va ma'muriy xonalar, shuningdek qabul bo'limlari faqat yer usti qavatlarida joylashtirilishi shart; xodimlar va bolalar uchun kiyim ilgichlar, quritgichlar, kir yuvish xonalari, mahsulotlarga dastlabki ishlov berish uchun tayyorlov xonalari, aravachalarni yuvish xonalari, xo'jalik ustaxonalarini tsokol qavatlarida joylashtirish mumkin, bunda tsokol qavatining pol sathi yondosh trotuardan 0,7 m dan ortiq pastda bo'lmasligi kerak.

Yerto'la xonalarida sovutish kameralari va ularning mashina qurilmalari, omborxona va yordamchi xonalar, ventilyatsiya kameralari, liftlar va jihozlari shovqin chiqaradigan boshqa yordamchi xonalarni joylashtirish mumkin, faqat ularning tepasida (to'g'ridan-to'g'ri yoki yonma-yon) yashash (yotoq), o'quv, to'garak va davolash-tashxis xonalari joylashmagan bo'lishi shart.

3.5. Osteomiyelit, poliartrit, shuningdek, tayanch-harakat tizimi kasalliklari oqibatlarini davolash uchun mo'ljallangan sanatoriylarning asosiy xonalari yo'laklarining kengligi kamida 2,4 metr bo'lishi lozim. Boshqa yo'nalishdagi sanatoriylar uchun bu ko'rsatkich kamida 2,2 metr, yordamchi xonalar uchun esa uzunligi 10 metrgacha bo'lgan hollarda kamida 1,25 metr, 10 metrdan ortiq bo'lsa kamida 1,5 metr bo'lishi kerak.

3.6. Palatalar, sinfxonalar va o'yin xonalari derazalarining eng maqbul yo'nalishi Janub va Janubi-Sharq, qabul qilinishi mumkin bo'lgan yo'nalish esa Sharq hisoblanadi. Shimoliy yo'nalishlarga palata bo'limidagi o'rinlarning faqat 10 foizigacha joylashtirilishiga ruxsat etiladi. III-IV iqlim mintaqalaridagi sanatoriylar qurilishida janubiy yo'nalishlarga qaratilgan xonalar uchun quyoshdan himoyalovchi doimiy moslamalar: jalyuziylar (shu jumladan deraza romlari orasida o'rnatiladigan), soyabonlar, pardalar va boshqalarni nazarda tutish zarur. Pardalar ikkita suriladigan qismdan iborat bo'lishi, yetarli darajada yorug'lik o'tkazuvchi va yaxshi tarqatuvchi xususiyatlarga ega bo'lgan paxta matolaridan: poplin, shtapel matosi yoki repsdan tayyorlanishi kerak. Kunduzi pardalar derazaning yorug'lik o'tkazuvchi qismini to'sib qo'ymasligi lozim.

3.7. Sanatoriylarda panduslar hamda krovatli (osteomiyelit, poliartrit va tayanch-harakat apparati asoratlari davolashga mo'ljallangan sanatoriylarda) va xo'jalik liftlari o'rnatilishi shart.

3.8. Sanatoriylarning yotoqxonalari alohidalangan palata bo'limlaridan iborat bo'lishi lozim. Har qavatda ko'pi bilan 2 ta bo'lim joylashtirilishi kerak. Bo'limlarning sig'imi 30 o'rinli bo'lishi lozim. Bo'lim tarkibida maydoni kamida 15 m² bo'lgan o'yin xonasi, har bir o'ringa 0,6 m² hisobidan quritish shkaflariga ega kiyim ilgich xonasi bo'lishi shart. Ikki bo'lim uchun quyidagilar ko'zda tutilishi kerak: har bir o'ringa kamida 0,1 m² hisobidan dazmollash va kiyim tozalash xonasi; har bir o'ringa 0,2 m² hisobidan bolalar buyumlarini saqlash xonasi.

3.9. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun palata bo'limlari quyidagilarni o'z ichiga olishi kerak: yotoqxona, ovqatlanish xonasi, o'yin xonasi, hojatxona, kiyim almashtirish xonasi va bufet. Bir guruh 15 o'ringa, bo'lim esa 30 o'ringa mo'ljallangan bo'lib, alohida kirish joyiga ega bo'lishi lozim; yotoq-palatalar maydoni har bir o'ringa 4,0 m² hisobidan belgilanadi. Kiyim almashtirish xonalarida kiyim va poyabzallarni quritish uchun maxsus shkaflar o'rnatilishi kerak.

3.10. Osteomiyelit va poliartrit asoratlari davolash uchun mo'ljallangan sanatoriylardagi maktab o'quvchilari palatalarining sig'imi 10 o'rindan oshmasligi kerak; boshqa sanatoriylarda esa 5 o'rindan ko'p bo'lmasligi lozim. Palatalar maydoni har bir o'ringa 6 m² hisobidan belgilanadi. Har bir bo'limda 3 o'rinli 2-3 ta palata bo'lishi shart.

3 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun har 15 o'ringa, 3 yoshdan katta bolalar uchun esa har 30 o'ringa bitta kecha-kunduz ishlaydigan tibbiy post tashkil etiladi.

3.11. Maktabgacha yoshdagi bolalar bo'limlarida sanitariya uzellari har bir guruh uchun alohida quriladi. Sanitariya uzellarining jihozlari quyidagilardan iborat: bolalar vannasi -1; dush -1; oyoq yuvgich -2; unitaz -2; tuvak yuvish uchun yuvgich - 1; tuvaklarni saqlash uchun javon-tokcha, sochiq va yuvinish anjomlarini saqlash uchun ochiq shkaflar. 5 yoshdan oshgan maktabgacha yoshdagi bolalar uchun o'g'il va qiz bolalarga alohida hojatxonalar ko'zda tutilishi lozim.

3.12. Maktab o'quvchilari uchun sanitariya uzellari (o'g'il va qiz bolalarga alohida) har bir bo'lim uchun jihozlanadi va quyidagilarni o'z ichiga oladi: har 5 kishiga 1 ta yuvingich hisobidan yuvinish xonalari, har 15 kishiga 2 ta oyoq yuvgich, har 15 kishiga 2 ta unitaz va har 15 o'g'il bolaga 1 ta unitaz va 1 ta pissuar hisobidan hojatxonalar; har 15 kishiga 1 ta dush sopi hisobidan dush kabinalari; qizlar gigiyenasi kabinalari egiluvchan shlangali taglik, har 15 kishiga 2 ta yuvingich bilan jihozlangan, kabinaning minimal maydoni - 4 kv.m.

Osteomiyelit, poliartrit va tayanch-harakat tizimi kasalliklari oqibatlarini davolash uchun mo'ljallangan sanatoriylarda unitazlardan biri baland, o'tirish uchun

moslab qurilgan bo'lishi lozim; dushxonalardan tashqari vannaxonalar har 15 kishiga 1 ta vanna hisobidan (har bir vanna uchun 6 m² maydon) bo'lishi kerak.

3.13. Har bir palata bo'limida xodimlar uchun shlyuzda qo'l yuvgichli sanitariya tuguni va sanitariya xonasi ko'zda tutiladi. Sanitariya xonasining maydoni osteomiyelit, poliartrit va tayanch-harakat tizimi kasalliklari oqibatlarini davolash sanatoriylarida kamida 6 kv.m, boshqa yo'nalishdagi sanatoriylarda esa kamida 4 kv.m bo'lishi lozim. Sanitariya xonasi oqava suv quvuri va qo'l yuvgich bilan jihozlanadi, yotib davolanuvchi bolalar mavjud sanatoriylarda esa tuvakni tozalash moslamasi o'rnatiladi.

3.14. Osteomiyelit, poliartrit va tayanch-harakat tizimi kasalliklari oqibatlarini davolash sanatoriylarining palata bo'limlari tarkibiga 22 kv.m maydonli gips-bog'lov xonasi (ko'pi bilan 2 ta bo'lim uchun) va davolash jismoniy tarbiyasi bilan yakka tartibda shug'ullanish xonasi kirishi kerak. Bunda har 10 nafar bolaga bitta stol hisobidan, har bir stol uchun 6 kv.m maydon ajratilishi lozim.

3.15. Oshxona va oshpazxona xonalari bolalar va xodimlarni ovqatlantirish uchun mo'ljallanadi.

Xodimlarning ovqatlanishi uchun alohida kirish joyi bo'lgan maxsus zal ajratilishi kerak.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning ovqatlanishini tashkil etish uchun oshxona-o'yin xonalari (har bir bolaga kamida 2 m² hisobidan) ko'zda tutiladi. Bundan tashqari, 3 ta bo'lmali yuvish vannalari, quritish tokchalar va idish-tovoqlarni saqlash uchun javonlar bilan jihozlangan bufet xonalari ham nazarda tutiladi.

Tayanch-harakat tizimida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun mo'ljallangan sanatoriylarda, ovqatlanish bevosita bo'limlarda amalga oshiriladigan joylarda, tarqatish xonasi bilan jihozlangan oshxona, 3 uyali yuvish vannalari, quritish javonlari va idish-tovoqlarni saqlash uchun shkaflar o'rnatilgan idish-tovoq yuvish xonasi, shuningdek, zarur hollarda ovqatni uzatish uchun ko'targich nazarda tutilishi lozim.

Yurishga qodir maktab yoshidagi bemorlar uchun ovqatlanish bloklari yonida bir o'ringa 1,5 m³ hisobidan ovqatlanish zallari rejalashtiriladi. Ovqatlanish zallarining sig'imi 60 o'rindan oshmasligi kerak. Ovqatlanish zalida har 25 bolaga 1 ta yuvingich, har 40 bolaga 1 ta hojatxona nazarda tutilishi lozim. Ovqatlanish bloki xodimlari uchun dush va hojatxona ko'zda tutiladi.

Izolyator uchun tarqatish xonasi, izolyatorda esa idish-tovoqlarni yuvish va saqlash uchun xona rejalashtiriladi.

Palata bo'limlarida ota-onalardan kelgan yeguliklarni saqlash uchun maxsus joylar va sovutgichlar nazarda tutilishi kerak.

3.16. Barcha sanatoriyalarda maktab yoshidagi barcha bolalarning ta'lim olishi ta'minlanishi shart.

Tayanch-harakat tizimida nuqsoni bo'lgan yotib davolanaydigan bolalarning o'qitilishi palatalarda olib boriladi.

Boshqa bolalarni o'qitish uchun yotoqxona binolari yonida maxsus ajratilgan qismlarda yoki alohida binolarda o'quv xonalari nazarda tutiladi.

Sinflardagi o'quvchilar soni 25 nafardan oshmasligi kerak. Sinf xonasi maydoni har bir o'quvchi o'rniga $2,5 \text{ m}^2$, dam olish maydoni esa har bir o'ringa $0,6 \text{ m}^2$ hisobidan belgilanadi.

O'quv xonalari tarkibiga kimyo, fizika va biologiya bilan shug'ullanish uchun uchta laborant xonasi bo'lgan, maydoni 60 m^2 bo'lgan laboratoriya kirishi lozim.

3.17. Davolash-diagnostika, madaniy-ommaviy, ma'muriy-xo'jalik va yordamchi xonalarning to'plami va maydonlari sanatoriylarning tibbiy yo'nalishi va sig'imiga bog'liq bo'lib, sanitariya-epidemiologiya xizmati organlari bilan kelishilgan maxsus loyihalar asosida loyihalanadi.

3.18. Izolyator sanatoriy sig'imining 5 foizi hisobidan loyihalanadi. Izolyatorga yuqumli kasalliklar shifoxonasi bo'limlariga qo'yiladigan talablarga o'xshash talablar qo'yiladi. Izolyator xonalarida yuqish mexanizmi turlicha bo'lgan (oshqozon-ichak, havo-tomchi, aralash) kamida 3 ta yuqumli kasallik bilan og'rigan bemorlarni ajratib qo'yish imkoniyati ko'zda tutilishi kerak.

Izolyator xonalari tarkibiga kasalxonalar qurilishiga qo'yiladigan talablarga muvofiq loyihalashtiriladigan Meltser bokslari kiritiladi. Bokslardagi o'rinlar soni izolyator sig'imining 25-30 foizini tashkil etishi lozim.

3.19. Barcha sanatoriylarda chuqurligi 0,7 metrdan 1,0 metrgacha bo'lgan, o'lchami 4×9 metr bo'lgan vannali davolash havzasini ko'zda tutish zarur.

4. SANITARIYA-TEXNIK OBODONLASHTIRISH.

4.1. Sanatoriylar amaldagi qurilish me'yorlari va qoidalariga muvofiq isitish, shamollatish, elektr ta'minoti, kuchsiz tok qurilmalari, xo'jalik-ichimlik, yong'inga qarshi va issiq suv ta'minoti tizimlari, kanalizatsiya va suv oqizish tarmoqlari bilan jihozlangan bo'lishi shart. Barcha asosiy xonalar radiofikatsiya qilinishi lozim.

4.2. Sanatoriyni barcha xonalarida issiq va sovuq suv ta'minoti hamda kanalizatsiya tizimi o'rnatilishi ko'zda tutiladi.

Ichimlik suvi amaldagi "Ichimlik suvi. Gigiyenik talablar va suv sifatini nazorat qilish" davlat standartiga muvofiq bo'lishi kerak.

Suv yuvingichlarga aralashtirgich orqali uzatilishi va chiqish joyidagi harorati 37°C dan oshmasligi lozim.

Yozgi dush xonalarini tashkil etishda suvni isitish uchun quyosh issiqlik energiyasidan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

4.3. Dengiz va mineral suv quvurlari uchun O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan xo'jalik-ichimlik suv ta'minoti amaliyotida foydalanishga ruxsat etilgan plastmassa quvurlar yoki korroziyaga chidamli materiallardan yasalgan quvurlarni qo'llash lozim.

4.4. Balchiq muolajalari xonalari, balchiq tayyorlash oshxonasi, brezent yuvish xonasi, balchiqni saqlash va qayta ishlash xonalaridan oqava suvlarni chiqarib tashlashni gidravlik to'siqlar va olinadigan panjaralar bilan jihozlangan yig'ma balchiq cho'ktirish hovuziga novlar yoki quvurlar orqali yo'naltirish ko'zda tutilishi kerak amaldagi "Kanalizatsiya, tashqi tarmoqlar va inshootlar" qurilish me'yorlari va qoidalariga muvofiq).

4.5. Markazlashtirilgan qishloq yoki shahar suv ta'minoti va kanalizatsiya tarmoqlari mavjud bo'lmagan hollarda, mahalliy suv ta'minoti va kanalizatsiya tizimlarini tanlash va o'rnatish masalasi sanitariya-epidemiologiya xizmati muassasalari bilan kelishilgan holda hal etilishi shart.

4.6. Sanatoriyni barcha xonalarida isitish tizimi ko'zda tutilishi shart. Pech va gaz bilan isitish qat'iy man etiladi. Isitish asboblari yog'ochdan yasalgan olib-qo'yiladigan panjaralar bilan to'silishi lozim. Yog'och qirindili plitalardan to'siqlar o'rnatish mumkin emas.

4.7. 500 o'rinli sanatoriy binolarida turli tomonlarga qaragan xonalar mavjud bo'lganda, xonalarining joylashuvini hisobga olgan holda boshqariladigan issiqlik uzatish tizimini o'rnatish zarur.

4.8. Vanna va balchiq muolaja zallarida (vanna yoki balchiq kushetkalar soni 6 ta va undan ortiq bo'lganda) ichki haroratni $+18^{\circ}\text{C}$ da saqlab turuvchi doimiy suv isitish tizimini o'rnatish lozim. Zallar ishlayotganda ichki haroratni havo oqimi yordamida $+25^{\circ}\text{C}$ gacha ko'tarish kerak. Bunda havo oqimining harorati hisob-kitob asosida aniqlanadi va $+35^{\circ}\text{C}$ dan oshmasligi shart.

4.9. O'quv va yotoq xonalarining havo harorati yil fasliga qarab $+20^{\circ}\text{C}$ dan $+24^{\circ}\text{C}$ gacha bo'lishi kerak. Maktabgacha ta'lim bo'limlarining 1-qavatidagi pol harorati yilning sovuq davrida kamida $+22^{\circ}\text{C}$ bo'lishi lozim (pol isitish tizimi orqali).

Xonalardagi havoning nisbiy namligi yil davomida 30-60% oralig'ida bo'lishi kerak. Havoning harakat tezligi sovuq mavsumda 0,07-0,1 m/sek, issiq mavsumda esa 0,1-0,2 m/sek oralig'ida bo'lishi lozim.

4.10. Yotoqxona va o'quv xonalarida, sabzavot va mevalarni saqlash uchun sovutiladigan kameralarda mexanik keltirilgan havo oqimi va tabiiy so'rilishli shamollatish tizimi, oshxona blokida esa mexanik keltirilgan va so'rilishli shamollatish tizimi o'rnatilishi lozim.

Dush va hojatxonalar alohida mexanik so'rilishli shamollatish tizimi bilan jihozlanishi shart.

Suv va balchiq bilan davolash bo'limlari, parafin va balchiq muolajalari xonalari, ingalyatoriylar, elektr va yorug'lik terapiyasi xonalari, laboratoriyalar mexanik keltirilgan va so'rilishli shamollatish tizimi bilan ta'minlanishi kerak.

4.11. Sanatoriylarning barcha asosiy xonalari tabiiy yorug'lik bilan ta'minlanishi lozim. Tabiiy yorug'lik koeffitsienti o'quv xonalarida 1,5% dan, yotoqxonalarda 0,5% dan, qolgan barcha xonalarda (oshxona, sport, madaniy-ommaviy) 1,0% dan kam bo'lmasligi kerak.

4.12. Sanatoriylarning asosiy xonalari, shu jumladan yotib davolanuvchi bemorlar yotoqxonalari asosan lyuminestsent chiroqlar bilan sun'iy yoritilishi kerak; yotoqxonalar esa cho'g'lanma lampalar bilan yoritilishi lozim.

Bolalar uzoq vaqt qoladigan palatalarda albatta mahalliy yoritgichlar va televizorlar (imkon bo'lsa, masofadan boshqariladigan) o'rnatilishi shart.

5. XONALAR VA HUDUDNING SANITARIYA HOLATI VA ULARNI SAQLASH.

5.1. Asosiy xonalarning mebellari va boshqa jihozlari davolash va sog'lomlashtirish tadbirlari hamda o'quv-pedagogik jarayonning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda tanlanishi lozim. Shuningdek, ular bolalarning bo'yi va yosh xususiyatlariga mos kelishi kerak.

Yotoqxona va izolyator xonalari qattiq to'shakli karavotlar bilan jihozlanishi shart.

Yotoqxonalarga ikki qavatli karavotlar o'rnatish taqiqlanadi.

5.2. Asosiy xonalarning devor, pol va shiftlari silliq, yuvish va dezinfeksiyalash uchun qulay bo'lishi lozim.

Asosiy xonalarning devor va shiftlari och ranglarda bo'yalishi kerak. Pollar taxtali (parket) bo'lishi shart; O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan qurilishda foydalanishga ruxsat etilgan "Polimer materiallar va konstruksiyalar ro'yxati"ga muvofiq boshqa qoplamalardan foydalanishga yo'l qo'yiladi.

5.3. Sanatoriylarning hududi va xonalari namunali tartib va tozalikda saqlanishi shart.

Hududni tozalash har kuni: ertalab bolalar tashqariga chiqishidan 1-2 soat oldin va maydoncha ifloslanishiga qarab amalga oshiriladi. Axlatni darhol axlat yig'gichlarga tashlash lozim. Hududda maishiy chiqindilar va barglarni yoqish qat'iyan man etiladi.

Yilning issiq faslida, quruq va issiq ob-havoda tozalashni oldindan sug'orilgandan so'ng va xonalarning derazalari yopiq holda o'tkazish zarur. Har bir quruq ob-havoda sug'orishni kuniga 2 marta amalga oshirish kerak.

5.4. Hudud jihozlari (stollar, o'rindiqlar, sport anjomlari va boshqalar) soz holatda saqlanishi va har kuni artib turilishi shart.

Qum solingan qutilardagi qum oyiga kamida bir marta almashtiriladi; kechasi qum qutilari qopqoq bilan yopib qo'yilishi lozim. O'yindan oldin qum ozgina namlantiriladi, vaqti-vaqti bilan ag'darib turiladi; ifloslangan qum yangi qum bilan almashtiriladi. Yilning issiq faslida har oyda qumni gijja tuxumlariga tekshiruvdan o'tkazish zarur.

5.5. Chiqindi chuqurlari va axlat to'plagichlar hajmining 2/3 qismi to'lganda tozalanishi va ishlov berilishi kerak.

5.6. Yilning issiq faslida pashshalarning xonalarga kirishini oldini olish uchun oshxonadagi deraza va eshiklar, kir yuvish xonasi, hojatxonalar va boshqa xonalarning derazalari metall to'r bilan o'ralgan bo'lishi shart.

5.7. Sanatoriyni barcha xonalari har kuni deraza va fortochkalar ochiq holda nam usulda tozalanadi.

Yotoqxonalarni yotib davolanayotgan bemorlar palatalaridan tashqari, bolalar yo'qligida kuniga 2 marta (tungi va kunduzgi uyqudan so'ng) yig'ishtirish lozim.

Yotoqxonalarni kvarshlash faqat bolalar yo'qligida o'tkazilishi kerak. Kvarshlash tartibi lampalarning quvvatiga va ishlab chiqaruvchi korxonaning ularga bergan tavsiyalariga bog'liq.

5.8. Gilamlar va gilam yo'laklarini har kuni changyutgich bilan tozalash, vaqti-vaqti bilan qoqib, nam cho'tka bilan artish, yiliga 1 marta quruq kimyoviy tozalashdan o'tkazish lozim.

5.9. Yotoq jihozlari: to'shaklar, yostiqlar, adyollar - ish boshlanishidan oldin shamollatish va quritish uchun tashqariga olib chiqilishi shart. Yiliga bir marta yotoq jihozlari kimyoviy tozalanishi lozim. Tomchi yoki ichak infeksiyasi mavjud bo'lsa, yotoq jihozlari 0,5% li xloramin, 0,5% li xlordezin yoki 0,05% li polisept eritmasiga ho'llangan cho'tka bilan ikki marta tozalanadi. Virusli gepatit kasalligi yuzaga kelganda, ularga maxsus kamerali ishlov beriladi. Yotoq jihozlariga ishlov berilgandan 1 soat o'tgach, xona puxta shamollatilishi kerak.

5.10. Yangi xarid qilingan o'yinchoqlarni (yumshoq to'ldirilgan va metall o'yinchoqlar bundan mustasno) bolalarga berishdan oldin va har kun oxirida 15 daqiqa davomida oqar suvda (harorati 37°S) sovun bilan yuvish va so'ngra havoda quritish zarur. Rezina, penopoliuretan, penolateks, plastizol va shunga o'xshash o'yinchoqlar bu jarayonda yaxshilab siqilishi lozim.

Qo'g'irchoq kiyimlarini ifloslanishiga qarab yuvish va dazmollash kerak. Tashqariga olib chiqiladigan o'yinchoqlar va kichik sport anjomlari albatta mexanik tozalanishi, zarur hollarda kun oxirida yuvilishi va boshqa o'yinchoqlardan alohida saqlanishi shart.

Yumshoq to'ldirilgan va penolateks tukli o'yinchoqlarni faqat o'quv qo'llanmalari sifatida sotib olish mumkin. Bu o'yinchoqlardan izolyatorlarda foydalanish, shuningdek, har qanday o'yinchoqni bir bo'limdan (kameradan) boshqasiga o'tkazish taqiqlanadi.

Yumshoq to'ldirilgan o'yinchoqlar har kuni kunning oxirida o'yinchoqlardan 25 sm masofada o'rnatilgan bakteritsid lampalar yordamida 30 daqiqa davomida dezinfeksiya qilinishi shart. Penolateksli tukli o'yinchoqlarga ishlab chiqaruvchi korxonaning ko'rsatmalariga muvofiq ishlov berilishi lozim.

5.11. Yoritish jihozlari, deraza romlarini yuvish hamda oynalarning tashqi va ichki tomonlarini, ventilyatsiya panjaralarini tozalash ifloslanishiga qarab, ammo yiliga kamida ikki marta amalga oshirilishi kerak.

5.12. Muassasa faoliyat ko'rsatayotgan paytda kapital ta'mirlash o'tkazish qat'iyan man etiladi, joriy ta'mirlash esa faqat bolalar yo'qligida amalga oshirilishi mumkin.

5.13. Yuvingich xonalari, dush (hammom), xonalar va hojatxonalarning devorlari, eshik tutqichlari har kuni issiq suv va yuvish vositalaridan foydalanib yuvilishi shart (2-ilovaga qarang), pollar esa ifloslanishiga qarab kuniga bir necha marta (kamida 3 marta) artilishi lozim.

Unitazlar kuniga 2 marta suv va yuvish vositalari bilan kvach va cho'tkalar yordamida yuvilishi kerak; siydik kislotali tuzlarni yo'qotish uchun "Sanitariy" preparatidan foydalanish lozim. Ko'rsatilgan ishlovdan so'ng unitazlar mo'l-ko'l suv bilan chayiladi; bu jarayon oyiga kamida ikki marta o'tkazilishi kerak. Har bir hojatxona uchun kamida 6 ta kvach bo'lishi shart. Toza va ishlatilgan kvachlar alohida-alohida belgilangan idishlarda saqlanadi.

5.14. Tozalash anjomlari (tog'oralar, chelaklar, cho'tkalar va boshqalar) belgilangan bo'lishi, alohida xonalarga (yotoqxona, oshxona, ovqatlanish zali, izolyator, hojatxona va hokazo) biriktirilishi va puxta yuvib tozalangandan so'ng maxsus ajratilgan xonalar, javonlar yoki devor tokchalarida alohida-alohida saqlanishi lozim.

Pollarni yuvish va hojatxonalarni tozalash uchun mo'ljallangan tozalash anjomlari ogohlantiruvchi rangda (qizil yoki to'q sariq) bo'lishi shart.

Tozalash uchun ishlatiladigan latta va lattaputtalar ishlatilgandan so'ng issiq suvda yuvish vositalari bilan yuviladi, chayiladi, quritiladi va maxsus idishda saqlanadi.

5.15. Oshxona xonalari toza tutilishi kerak. Har kuni quyidagilar bajarilishi lozim: barcha ishlab chiqarish xonalarini yuvish vositalari yordamida nam tozalash; jihozlar va anjomlari yuvish, shuningdek, har bir ovqatlanishdan so'ng ovqatlanish zallarini tozalash.

Ovqatlanish stollari plastmassa va boshqa materiallardan tayyorlangan, oson yuviladigan, yuqori harorat va dezinfeksiyalovchi vositalar ta'siriga chidamli gigiyenik qoplamaga ega bo'lishi kerak. Har bir ovqatlanishdan so'ng stollar nam toza lattalar bilan artilishi shart.

Gubkalar va lattalar idish-tovoq, oshxona anjomlari va stollarni yuvib bo'lgach, yana yuviladi, 15 daqiqa davomida qaynatiladi, quritiladi va maxsus ajratilgan joyda saqlanadi.

5.16. Ochiq va yopiq basseynlarni saqlash va ulardan foydalanish O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan tasdiqlangan "Suvni zararsizlantirish, yordamchi xonalarni dezinfeksiya qilish va cho'milish-suzish basseynlaridan foydalanishning sanitariya rejimi bo'yicha tavsiyalar" hamda "Sport suzish basseynlarida profilaktik dezinfeksiya o'tkazish bo'yicha uslubiy ko'rsatmalar" talablariga mos bo'lishi shart.

5.17. Binoga kiraverishda qirg'ichlar, panjaralar, gilamchalar, cho'tkalar bo'lishi, kirish eshigidan keyingi xonada esa nam gilamcha yotqizilgan bo'lishi kerak. Bolalar sayrdan qaytgach, gilamcha va panjarani tozalab yuvish lozim.

5.18. Har kuni umumiy tozalash o'tkazilishi kerak, bu o'rgimchak uyalarini supurib tashlash, devorlarni, eshiklarni, pollarni, barcha xonalardagi jihozlarni yuvish vositalaridan foydalangan holda yuvishni o'z ichiga oladi.

Smena tugagach, sanitariya kuni o'tkaziladi: xonalarni umumiy tozalash, derazalarni, yoritish moslamalarini yuvish, ventilyatsiya panjaralarini tozalash amalga oshiriladi.

5.19. Epidemiologik ko'rsatmalarga ko'ra barcha xonalar har kuni dezinfeksiyalovchi vositalar yordamida nam usulda tozalanadi. Bu vositalar qorong'i idishlarda, bolalar qo'li yetmaydigan joylarda saqlanishi shart.

Xonalarni, mebellarni, isitish asboblarni va boshqalarni tozalash uchun dezinfeksiyalovchi vosita sifatida kam zaharli preparatlardan foydalanish tavsiya etiladi: 0,5-1% li xlorli ohak yoki xloramin eritmasi, 0,5% li kalsiy gipoxlorit eritmasi, 3% li nirtan eritmasi, xlordezin (0,5%) va sulfoxlorantindan (0,2%) iborat dezinfeksiyalovchi aralashma, 0,01% li polisept eritmasi.

Virusli gepatit bo'lganda xonalarni tozalashda xlorli ohakning 3% li tindirilgan eritmasi, kalsiy gipoxloritning 3% li eritmasi yoki xloraminning 3% li eritmasi qo'llaniladi.

Yuvinish xonalari va hojatxonalarni 3% li tindirilgan xlorli ohak eritmasi yoki 3% li xloramin eritmasi (kamida 30 daqiqa davomida), 1% li xlordezin eritmasi (kamida 60 daqiqa davomida) yoxud 0,01% li polisept eritmasi bilan tozalash lozim.

Tozalash anjomlarini yuvish vositalari bilan issiq suvda yuvgandan so'ng 3% li tindirilgan xlorli ohak eritmasiga yoki 3% li xloramin eritmasiga (30 daqiqa davomida), yoxud 1% li xlordezin eritmasiga, yoki 1% li xlorzin eritmasiga (60

daqiqa davomida) botiriladi. Tozalash latta-lattalarini tozalagandan (yuvib chayqagandan) so'ng 0,5% li tindirilgan xlorli ohak eritmasida yoki boshqa dezinfeksiyalovchi eritmalarda saqlanadi: virusli gepatit holatida - 3% li tindirilgan xlorli ohak eritmasida yoki 3% li xloramin eritmasida saqlanadi.

Ichak infeksiyasi paydo bo'lganda bemorning ajralmalari kanalizatsiyaga to'kilishidan oldin quruq xlorli ohak bilan (1 litrga 200 gramm xlorli ohak) yoki kalsiy gipoxlorit bilan (1 litrga 100 gramm kalsiy gipoxlorit) aralashtiriladi, 1 soat davomida ushlab turiladi. Ajralmalar to'kib tashlanganidan so'ng tuvaklar 0,5% li tindirilgan xlorli ohak eritmasi, 0,5% li kalsiy gipoxlorit eritmasi, 0,5% li xloramin eritmasi yoki 0,01% li polisept eritmasi bilan kvachlar yordamida ishlov beriladi; virusli gepatit holatida esa - 3% li tindirilgan xlorli ohak eritmasi, 3% li kalsiy gipoxlorit eritmasi yoki 3% li xloramin eritmasi bilan ishlov beriladi. Ishlov berilgandan so'ng tuvaklar suv bilan chayiladi.

5.20. Hammom kunlari har 7 kunda bir marta o'tkazilishi lozim. Ko'rpa-to'shak va sochiqlar ifloslanishiga qarab, ammo haftada kamida bir marta almashtirilishi shart.

5.21. Muassasada kamida 3 ta to'plam ko'rpa-to'shak va 2 ta to'plam matras g'ilofi, shuningdek, gigiyenik muolajalar uchun yetarli miqdorda bir martalik shaxsiy salfetkalar bo'lishi kerak.

5.22. Toza kiyimlar qoplarda keltirilishi va javonlarda saqlanishi lozim.

Kir kiyimlar qopqoqli maxsus idishlarga yoki kleyonka qoplarga solinib, maxsus xona yoki kirxonaga yetkazilishi kerak. Matodan tikilgan qoplar yuvishga topshirilishi, kleyonkali qoplar esa issiq sovunli yoki sodali eritma bilan tozalanishi lozim. Enurez kasalligiga chalingan bolalarning kiyimlari alohida yig'ilib, alohida ishlov berilishi kerak.

5.23. Bolalarning ichki kiyimlari (tungi ko'ylaklar, ichki kiyimlar, pijamalar) va choyshablarini faqat sovun-sodali eritma yoki sovun asosidagi "Malish" vositasi bilan yuvish zarur (O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan ma'qullangan kir yuvish fabrikalarida bolalar muassasalari kiyimlariga ishlov berish bo'yicha yo'riqnomaga muvofiq).

6. OVQATLANISHNI TASHKIL ETISH

6.1. Bemorlar tarkibi va sanatoriy turiga qarab ovqatlanish hozirda amalda bo'lgan davolash parhezlari nomenklaturasiga muvofiq tuziladi.

Yil fasllariga ko'ra (kuz-qish, bahor-yoz) istiqbolli 10 kunlik haftalik taomnomalar tuzish lozim.

6.2. Sanatoriyalarda ovqatlanish 5 mahal bo'lishi kerak (bemorlarning xususiyatlari va mahalliy sharoitlarga qarab qo'shimcha 2-nonushta yoki 2-kechki ovqat).

Kun davomida ovqatning kaloriya taqsimoti bir xil bo'lishi kerak, faqat tushlikda kaloriya biroz ko'proq bo'lishi lozim:

I variant

nonushta - 20%, ikkinchi nonushta - 5-10%

tushlik - 35%

tushdan keyingi yengil ovqat - 10-15%, kechki ovqat - 20%

II variant

nonushta - 20%, tushlik - 35%

tushdan keyingi yengil ovqat - 10-15%

kechki ovqat - 20%, ikkinchi kechki ovqat - 5-10%

Ovqatlanish oralig'ida bolalarga shirinliklar, mevalar, sut berish mumkin emas.

Ovqatlanish tartibi sanatoriyning ish rejimiga mos kelishi va har kuni bir xil vaqtda amalga oshirilishi kerak. Ovqatlanish oralig'i 4 soatdan oshmasligi lozim.

6.3. Mahsulotlarni o'lchash tibbiyot xodimi ishtirokida menyu-taqsimotga binoan og'irligi bo'yicha amalga oshirilishi kerak. Donali taomlar (kotletlar, tvorogniklar, bulochkalar, pirojkilar va h.k.) tayyorlashda ularni issiqlik ishlovidan oldin oshpaz tarozida tortishi lozim. Zapekanka, rulet, omlet menyu-taqsimotda ko'rsatilgan og'irlikda tayyor holda kesiladi.

Suyuq taomlar hajmi bo'yicha (sho'rva, bo'tqa, qahva, kisel, sut), garnir esa og'irligi bo'yicha tarqatiladi.

6.4. Ovqatning ta'm va vitaminli qiymatini saqlab qolish uchun har bir ovqatlanishga alohida tayyorlanadi va tayyorlangan vaqtdan boshlab bir soat ichida tarqatiladi. Kartoshka va sabzavotlar qaynatishdan oldin to'g'raladi, qaynayotgan suvga solinadi va qopqog'i yopilgan idishda pishiriladi. Ko'katlarni tarqatish vaqtida tayyor taomlarga qo'shish kerak.

6.5. Uchinchi taomlarni C vitamini bilan boyitish har kuni, bevosita ularni tarqatishdan oldin tibbiyot xodimlari tomonidan amalga oshirilishi va maxsus jurnalda qayd etilishi lozim.

6.6. Tayyor ovqatni tarqatish faqat tibbiyot xodimi tomonidan namuna olingandan so'ng amalga oshiriladi. Taomlar sifati organoleptik ko'rsatkichlar bo'yicha baholanadi (namuna bevosita taom tayyorlanadigan idishlardan olinadi). Brakeraj jurnalida asosiy mahsulotlarning qo'shilishi, namunalar olinishi va tarqatishga ruxsat berilganligi qayd etilishi shart. Taom tayyorlash texnologiyasi buzilganda yoki tayyor bo'lmagan hollarda, aniqlangan pazandalik kamchiliklari bartaraf etilmaguncha taomni tarqatishga ruxsat berilmaydi.

6.7. Har kuni tayyor mahsulotning sutkalik namunasi olinishi lozim. Sutkalik namunalarni olish va saqlash tibbiyot xodimlari nazorati ostida amalga oshiriladi. Namuna qopqoqli steril shisha idishga solinadi (garnirlar alohida idishga olinadi) va sovutgichda $+2^{\circ}\text{C}$ dan $+6^{\circ}\text{C}$ gacha bo'lgan haroratda maxsus ajratilgan joyda saqlanadi.

6.8. Tez buziladigan mahsulotlarni saqlashda amaldagi "O'ta tez buziladigan mahsulotlarni saqlash shartlari va muddatlari" sanitariya qoidalar va me'yorlari talablariga rioya qilish zarur. Tez buziladigan mahsulotlar korxonada ishlab chiqarilgan sana va soat hamda sotishning oxirgi muddati ko'rsatilgan sifat guvohnomasiga (sertifikatiga) ega bo'lishi kerak. Ovqatlanishda faqat veterinariya nazoratidan o'tgan go'sht ishlatilishi shart.

6.9. Qaynatilgan go'shtdan ikkinchi taom tayyorlanganda yoki qaynatilgan go'sht birinchi taom bilan birga berilganda, u albatta bulonda 10 daqiqa davomida qayta qaynatilishi lozim.

Go'sht va baliq qiymalaridan tayyorlangan kotletlar va bitochkalar, to'g'ralgan shnitsellar, shuningdek, bo'laklarga bo'lingan baliq, go'sht va tvorogli blinchiklar plitada qizdirilgan yog'da 10 daqiqa davomida ikki tomonlama qovurilishi, so'ngra duxovka yoki qovurish shkafida $220-250^{\circ}\text{C}$ haroratda 8-10 daqiqa davomida pishirib tayyorlanishi lozim.

6.10. Quyidagilarni tayyorlash man etiladi: prostokvasha (o'z-o'zidan achigan sut), pishloqli massa, tvorog, flotcha makaron, kremli qandolat mahsulotlari, kremlar, ichimliklar, morslar, kvas, studyen, zelts, quyma taomlar (go'shtli va baliqli), pashtetlar, seld balig'idan tayyorlangan forshmak, frityurda qovurilgan mahsulotlar.

Quyidagilarni iste'mol qilish taqiqlanadi: uy sharoitida konservalangan mahsulotlar, smetana, tvorog, issiqlik ishlovisiz sut va ko'k no'xat, qo'ziqorinlar, qon va jigar kolbasalari, o'rdak va g'oz tuxumlari (xamir uchun foydalanish bundan mustasno); bir kun oldin tayyorlangan taomlar va oldingi ovqatlanishdan qolgan qoldiqlar; veterinariya nazoratidan o'tmagan go'sht.

Kasal bolalar ovqatiga achchiq souslar, ziravorlar, xantal, xren, qalampir, sirka, tabiiy qahva qo'shilmasligi kerak.

6.11. Sanatoriyga keltirilayotgan barcha oziq-ovqat mahsulotlari davlat standartlari talablariga muvofiq bo'lishi shart.

Sochiluvchan mahsulotlar zaxirasi 30 kundan, sabzavotlar zaxirasi esa 20 kundan oshmasligi lozim.

Sochiluvchan mahsulotlarni quruq, yaxshi shamollatiladigan xonada, zich yopiladigan toza qutilarda yoki qop idishlarda, poldan kamida 15 sm balandlikdagi tokchalar ustida saqlash kerak. Bunda devor bilan mahsulotlar orasidagi masofa 20 sm bo'lishi lozim.

Sabzavot va mevalar quruq, yaxshi shamollatiladigan xonada, havo harorati - 2 +6°C bo'lgan sandiq yoki javonlarda saqlanishi lozim.

Non alohida-alohida saqlanishi kerak: qora va oq non tokchalarda yoki shkaflarda; pastki tokchaning poldan balandligi kamida 35 sm bo'lishi shart. Shkaf eshiklarida shamollatish uchun teshiklar bo'lishi zarur.

Non saqlanadigan joylarni tozalashda ushoqlarni maxsus cho'tkalar bilan supurib, 1% li oshxona sirkasi eritmasiga ho'llangan oq latta bilan yaxshilab artish lozim.

Mahsulotlar (ayniqsa sut, baliq va boshqalar) yopiq idishlarda saqlanishi shart; o'tkir hidli mahsulotlar - germetik o'ramda, tuxumlar esa idishda yoki lotoklarga joylashtirilgan holda saqlanishi kerak.

Sariyog' tokchalarda idishlarda yoki pergament qog'ozga o'ralgan bo'laklar shaklida saqlanishi lozim. Pishloqlar sovutiladigan kameralarda saqlanadi: katta bo'lakli pishloqlar idishsiz toza yog'och javonlarda; doiralarni bir-birining ustiga qo'yishda ular orasiga karton yoki faner qistirmalar qo'yilishi kerak; mayda bo'lakli pishloqlar - idishlardagi tokchalarda yoki toza yog'och to'shamalarda saqlanadi. Pishloq yuzasida paydo bo'lgan mog'or (shilimshiq) 3% li osh tuzi eritmasiga ho'llangan toza sochiq bilan tozalanadi. Qaymoq va tvorog metall flyagalarda (bochkalarda) yoki kichik qadoqlarda saqlanadi. Sut qaynatilgunga qadar sovitish kamerasida qaysi idishda keltirilgan bo'lsa, o'sha idishda saqlanadi.

6.12. Oziq-ovqat mahsulotlarini tashishni ularning saqlanishini ta'minlaydigan va ifloslanishdan himoya qiladigan sharoitlarda olib borish zarur. Tez buziladigan mahsulotlarni tashish yopiq, belgilangan idishlarda amalga oshirilishi lozim; yilning issiq faslida tashish izotermik transportda muz mavjud bo'lganda 3 soatdan, muzsiz esa 1 soatdan oshmasligi kerak.

Oziq-ovqat mahsulotlarini tashish uchun mo'ljallangan transport vositalaridan boshqa tovarlarni tashishda foydalanilmasligi va ular doimo toza holda saqlanishi shart. Mahsulotlarni tashish uchun maxsus transport yoki ichki qismi gigiyenik qoplama bilan qoplangan (albatta ustki qismi mavjud) transport vositasi ishlatilishi lozim.

Mahsulotlarni tashish uchun mo'ljallangan transportda sanitariya-epidemiologiya xizmati organlari tomonidan bir yildan oshmaydigan muddatga berilgan sanitariya pasporti bo'lishi kerak. Pasportda quyidagilar qayd etiladi: avtomashina raqami, transportning sanitariya holati uchun mas'ul shaxsning F.I.Sh.; transport jihozlari; sanitariya kiyimining mavjudligi.

Oziq-ovqat mahsulotlarini tashish uchun mo'ljallangan transportni yuvish avtobazalarda, mashinalarning tegishliligiga ko'ra amalga oshiriladi.

Bazadan olib kelinadigan oziq-ovqat mahsulotlari uchun idishlar belgilangan bo'lishi va faqat belgilangan maqsadda ishlatilishi shart. Kleyonkali va boshqa qoplar, metall va yog'och qutilari, bochkalar, bidonlar, flyagalar va boshqalar ishlatilgandan so'ng tozalanishi, 2% li kalsinirlangan soda eritmasi qo'shilgan suv bilan yuvilishi, qaynoq suv bilan chayilishi, quritilishi va ifloslanishdan himoyalangan joylarda saqlanishi lozim.

6.13. Ovqat tayyorlash va unga ishlov berish uchun elektr jihozlari o'rnatilishi lozim. Gazlashtirilgan hududlarda gaz plitalarini o'rnatishga ruxsat etiladi.

Texnologik uskunalarni joylashtirish ularga erkin kirishni, ishlab chiqarish jarayonlarining to'g'ri ketma-ketligini, shuningdek, xodimlar tomonidan xavfsizlik texnikasi qoidalariga rioya qilish sharoitlarini ta'minlashi kerak. Ovqatlanish bloklari mikserlar, maydalash mashinalari, bug'pishirgichlar, xom va pishgan mahsulotlarni alohida maydalash uchun go'sht qiymalagichlar, duxovka pechlar va boshqa jihozlar bilan ta'minlanishi zarur.

Texnologik uskunar oziq-ovqat mahsulotlari bilan aloqada bo'lishga ruxsat etilgan zanglashga chidamli materiallardan tayyorlanishi, o'tkir burchaklar va dag'al choklarga ega bo'lmasligi kerak. Uskunar tuzilishi oson qismlarga ajratish va tegishli sanitariya ishlovini o'tkazish imkoniyatini ta'minlashi lozim.

Sabzavotlarni, go'sht va baliqni yuvish uchun vannalar, idish-tovoqlar, ishlab chiqarish anjomlari O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan umumiy ovqatlanish korxonalarida foydalanishga ruxsat etilgan materiallardan tayyorlanishi shart.

Oziq-ovqat mahsulotlariga ishlov berish uchun mo'ljallangan stollar zanglamaydigan po'lat yoki duraluminiydan tayyorlangan yaxlit metall bo'lishi kerak. Faqat xom go'sht va baliqqa ishlov berish uchun ruxlangan temir bilan qoplangan (burchaklari yumaloqlangan) stollarga ruxsat etiladi. Xamir yoyish uchun silliq randalangan va zich biriktirilgan, yoriqsiz yog'och qopqoqli stollar bo'lishi lozim.

Xom va tayyor mahsulotlarni bo'laklash uchun alohida bo'laklash stollari, pichoqlar va qattiq daraxt turlaridan (eman, buk, shumtol, qayin) yasalgan, yoriqsiz va tirqishsiz, silliq randalangan taxtalar ajratilishi shart.

Taxta va pichoqlar quyidagicha belgilanishi kerak: “XG - xom go’sht”, “QG - qaynatilgan go’sht”, “XB - xom baliq”, “QB - qaynatilgan baliq”, “QS - qaynatilgan sabzavotlar”, “XS - xom sabzavotlar”, “gastronomiya”, “S – seld”, “N – non”. “VM - qaynatilgan go’sht”, “SR - xom baliq”, “VR - qaynatilgan baliq”, “Pishirilgan sabzavotlar”.

Taxta va pichoqlarni bevosita ish joylarida saqlash lozim.

Har bir parhez uchun alohida birinchi va ikkinchi taomlarni tayyorlash uchun qozonlar to‘plami bo‘lishi shart (parhezlar soni kamida 3 ta). Oshxona idishlari zanglamaydigan po‘lat, cho‘yan (tovalar), alyuminiy, qalaylanmagan temir (protvenlar)dan bo‘lishi mumkin. Sochiluvchan mahsulotlar (yorma, un) saqlanishi va tashilishi uchun baklar va chelaklar ruxlangan temirdan bo‘lishiga ruxsat etiladi. Oshxonadagi barcha qozonlar belgilangan va tayyorlangan ovqat hajmini nazorat qilish uchun maxsus belgilarga ega bo‘lishi kerak. Guruhlar va izolyator uchun ovqat beriladigan idishlar belgilangan bo‘lishi lozim. Oshxonadagi barcha idish-tovoqlar maxsus tokcha va javonlarda, mayda jihozlar esa shkaflarda saqlanishi kerak.

Ovqatlanishni tashkil etish uchun yetarli miqdorda chinni yoki fayansdan yasalgan oshxona va choy idishlari hamda zanglamaydigan po‘latdan yasalgan oshxona anjomlari bo‘lishi zarur.

Chetlari singan va yorilgan oshxona va choy idishlari, plastmassa va alyuminiydan yasalgan anjomlarni ishlatish qat’iyan man etiladi.

6.14. Oshxona idish-tovoqlarini yuvish uchun VM-1, VM-2, VM-1A, VM-2A turidagi ikki uyali yuvish vannalari o‘rnatilishi lozim. Vannaning oqava suv tizimiga ulanish joyida havo oralig‘i bo‘lishi ta’minlanishi kerak.

Oshxona idish-tovoqlari ruxsat etilgan yuvish vositalari qo‘shilgan issiq suvda (45-50°C) yuvilishi, so‘ngra harorati 65°C dan past bo‘lmagan suv bilan chayilishi va panjarali tokchalarda quritilishi lozim. Metall jihozlar yuvishdan so‘ng duxovka pechida qizdirilishi kerak.

Mayda yog‘och jihozlar - to‘g‘rash taxtasi, kapgir, qoshiqchalar va boshqalar ruxsat etilgan yuvish vositalari qo‘shilgan issiq suv (50°C) bilan yuvilgandan so‘ng, 65°C dan past bo‘lmagan issiq suv bilan ishlov berilishi, keyin esa panjarali metall tokchalarda quritilishi lozim.

6.15. Oshxona idishlarini yuvish uchun mexanik yuvish mashinalari; qo‘lda yuvish uchun esa yuvish vannalari o‘rnatilgan bo‘lishi kerak. Oshxona idishlarini yuvish uchun uch uyali vannalar; 3-uyada yuvilgan idishlarni chayish uchun maxsus panjaralar va dush nasadkali egiluvchan shlang bo‘lishi shart.

Qoshiq va sanchqilar ruxsat etilgan yuvish vositalari qo‘shib yuvilishi, so‘ngra harorati 65°C dan past bo‘lmagan issiq oqar suv bilan chayilishi lozim.

Yuvilgan anjomlar qovurish yoki duxovka pechlarida 2-3 daqiqa davomida albatta qizdirilishi kerak.

Choy idishlari alohida ikki uyali yuvgichda harorati 50-60°C bo'lgan suv bilan, birinchi uyaga ruxsat etilgan yuvish vositalari qo'shilgan holda yuvilishi lozim. Chayish oqar suvda amalga oshiriladi.

6.16. Ishlab chiqarish sexlarida chiqindilarni yig'ish uchun maxsus pedalli bakchalar yoki qopqoqli metall chelaklar ajratilishi shart. Ular ish tugagandan so'ng 2% li kalsinatsiyalangan soda eritmasi bilan yaxshilab yuviladi, issiq suv bilan chayiladi va quritiladi.

6.17. Sanatoriyda ovqatlanishni tashkil etish va uning sifati uchun bosh shifokor, parhez hamshirasi, shifokor-diyetolog (agar tasdiqlangan lavozim mavjud bo'lsa) yoki sanatoriyaning bosh shifokori tomonidan tayinlanadigan ovqatlantirish uchun mas'ul shifokor javobgar hisoblanadi.

Shifokor-diyetolog yoki sanatoriyda ovqatlantirish uchun mas'ul bo'lgan shifokor va parhez hamshirasining majburiyatlari:

oqilona, muvozanatli parhez ovqatlanishni ta'minlash;

bosh oshpaz bilan hamkorlikda istiqbolli va kundalik taomnomalarni tuzish;

taom va xom mahsulotlar sifatini tekshirish, tegishli jurnallarni yuritish.

Bolalarga tayyor taomlar faqat namuna olinib, tayyor taomlar brakeraj jurnaliga yozilgandan so'ng tarqatiladi. Jurnalda butun ratsion emas, balki har bir taomning ta'm sifatlari belgilanishi va tarqatiladigan taomlarning og'irligi hamda hajmi taomnomada keltirilgan miqdorga mosligi ko'rsatilishi lozim. Taomlar chiqishini tekshirish uchun kamida 10 porsiya tortilishi shart. Xom mahsulotlar brakeraj jurnaliga mahsulotlarni keltirilgan sanasi va sotishning oxirgi muddati albatta yoziladi. Sutkalik namunani olish va saqlashning to'g'riligi nazorat qilinadi. Oshxonaning ishlashi, sanitariya holati, mahsulotlarni tashish, saqlash shartlari va sotish muddatlari, taomlarning vitaminlashtirilishi, oshxona xodimlarining o'z vaqtida tibbiy ko'rikdan o'tishi ustidan doimiy nazorat olib boriladi. Ota-onalardan kelgan oziq-ovqat mahsulotlari nazorat qilinadi. Har 10 kunda bir marta oziq-ovqat mahsulotlari me'yorlarining bajarilishi tahlil qilinadi va bir bolaga to'g'ri keladigan sutkalik ratsionning kimyoviy tarkibi hamda kaloriyasi hisoblab chiqiladi (10 kunlik jamg'arilgan buxgalteriya vedomostlari asosida).

7. SANATORIYLARDA BOLALAR KUN TARTIBINI TASHKIL ETISH.

7.1. Kun tartibi sanatoriyning davolash-sog'lomlashtirish ishining muhim qismi hisoblanadi. U turli yosh guruhlaridagi bolalar uchun tabaqalashtirilgan bo'lishi, kasallik turini hisobga olishi va yil fasllariga qarab moslashtirilishi kerak.

Sanatoriyda uch xil rejim tashkil etilishi lozim: ehtiyotkor, tetiklashtiruvchi (ehtiyotkor-mashq qildiruvchi) va mashq qildiruvchi (umumiy).

Sanatoriy sharoitlariga moslashishning dastlabki 5-7-10 kunida (bolaning salomatligi va yoshiga qarab), interkurrent kasallik yoki xuruj paytida barcha bolalarga vaqtincha ehtiyotkor rejim tayinlanadi. Bu rejim jismoniy faollikni cheklash, iqlim bilan yumshoq usulda davolash, tinch o'yinlar, o'quv yuklamasini kamaytirish, infeksiya o'choqlarini bartaraf etish, hamda tashxisni aniqlashtirish uchun zarur tekshiruvlarni o'z ichiga oladi.

Moslashuv davri muvaffaqiyatli o'tganda, bola faollashtiruvchi rejimga o'tkaziladi. Bu rejim iqlim muolajalarining intensivligini asta-sekin oshirish, jismoniy yuklamani ko'paytirish, balchiq bilan davolash, fizioterapiya va boshqa davolash usullarini yosh xususiyatlariga mos dozalarda qo'llashni nazarda tutadi.

Organizmning reaktivligi tiklanishiga qarab mashq qildiruvchi (umumiy) rejim tayinlanadi.

7.2. Sanatoriyda o'quv mashg'ulotlari va asosiy davolash muolajalari majmuasini o'tkazish vaqti o'sayotgan organizmning fiziologik funksiyalarining biologik ritmlariga mos kelishi lozim. Sanatoriy maktabidagi o'quv mashg'ulotlari ertalabki soatlarda o'tkazilishi kerak, chunki maktab yoshidagi bolalarda aqliy mehnat qobiliyatining eng yuqori darajasi soat 10 dan 12 gacha bo'lgan vaqtga to'g'ri keladi. Sanatoriyda davolash muolajalarining asosiy majmuasini o'quv mashg'ulotlaridan keyin, ko'pchilik vegetativ funksiyalarning faolligi oshgan paytda o'tkazish maqsadga muvofiq.

Kunning birinchi yarmida to'liq davolash muolajalarini olishga ulgurmagan o'quvchilarning bir qismi uchun kunduzgi uyqudan keyin qo'shimcha vaqt ajratilishi lozim. Bunday bolalar tarkibi sanatoriyda davolanish davrida doimiy bo'lmasligi kerak.

7.3. Kun tartibini tuzishda sanatoriy o'quvchilarining yozgi davr uchun mo'ljallangan taxminiy kun tartibiga (9-ilova) va o'quv yili davri uchun mo'ljallangan (10-ilova) kun tartibiga e'tibor qaratish lozim. Bu tartib umumiy o'rta ta'lim to'liqsiz o'rta maktab sanatoriysi namunaviy o'quv rejasini hisobga olgan holda tuzilishi kerak (11-ilova).

Bolalarni sanatoriyda davolanish davrida o'qitishda o'quv yuklamasi kuniga 4 ta dars bo'lishi, har bir darsning davomiyligi esa 35 daqiqani tashkil etishi kerak.

Sanatoriya maktabida o'quv ishlarining asosiy shakli darsdir. Darslar orasidagi tanaffusning davomiyligi 10 daqiqa bo'lishi lozim. Ikkinchi darsdan so'ng 35 daqiqa davom etadigan katta tanaffus o'tkazilishi va bu vaqtda bolalar ochiq havoda bo'lishlari kerak. Katta tanaffusni tashkil etish o'quv mashg'ulotlari o'rtasida o'quvchilarning ixtiyoriy jismoniy faolligini ta'minlash uchun sharoit yaratishi lozim. Katta tanaffusdan har bir sinf jamoasi uchun navbatma-navbat jismoniy tarbiya darsi sifatida foydalanish maqsadga muvofiqdir.

7.4. Madaniy-ommaviy va to'garak ishlari bolaning sanatoriya bo'lgan butun davri mobaynida bir tekis taqsimlanishi va kundalik mashg'ulotlar 1,5 soatdan oshmasligi kerak.

Yozgi mavsumda bolalar bilan olib boriladigan barcha tarbiyaviy, madaniy-ommaviy va jismoniy tarbiya-sport tadbirlari ochiq havoda o'tkazilishi lozim.

8. SANATORIY XODIMLARINING ASOSIY VAZIFALARI VA ISHNI TASHKIL ETISH TAMOIYILLARI.

8.1. Sanatoriylarning tibbiyot xodimlari shtatlari O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan tasdiqlangan amaldagi me'yorlarga muvofiq belgilanadi.

8.2. Sanatoriyni tibbiyot xodimlari quyidagilarni bajarishlari shart:

8.2.1. Sanatoriya kelgan barcha bolalarni tibbiy ko'rikdan o'tkazish. Bu ko'rik ularning sog'lig'i holatini, sanatoriya va kurort sharoitida davolanish uchun ko'rsatmalarni aniqlash, shuningdek o'tkir kasalliklar, boshlang'ich davrdagi yuqumli kasalliklar, teri, ko'z va boshning sochli qismidagi yuqumli hamda parazitlar kasalliklarini aniqlash maqsadida o'tkaziladi. Interkurrent kasalliklar bilan og'rigan bemorlarni har kuni ko'rikdan o'tkazish, asosiy yoki yo'ldosh kasalliklar qo'zg'alganida, bolada shikoyatlar va isitma paydo bo'lganida tekshiruvlar o'tkazish. Bemor bolalarga jismoniy davolash usullaridan keng foydalangan holda malakali tibbiy yordam ko'rsatish.

8.2.2. Bemor bolalarning kompleks sanatoriya-kurort davolash muolajalariga bo'lgan reaksiyalarini, ularning sanatoriya tartibi va kundalik rejimning barcha qoidalariga rioya etishini nazorat qilish.

8.2.3. Sanatoriya yuqumli kasalliklarning kirib kelishi va tarqalishining, baxtsiz hodisalar va bolalar jarohatlanishining oldini olish choralarini ko'rish. Bolada yuqumli kasallik gumon qilinganda, uni kasalxonaga yotqizilgunga qadar alohida boksga joylashtirish lozim. Yuqumli kasalliklarga chalingan bolalarni izolyatorda davolash qat'iyan man etiladi. Kasal xodimlar va kasallikka shubha qilingan xodimlar ishga qo'yilmaydi.

Yuqumli kasallik tashxisi tasdiqlanganda, O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlari va yo'riqnomalariga muvofiq chora-tadbirlar ko'rilishi shart.

8.2.4. Oshxona xodimlarining barchasini yiringli kasalliklar mavjudligiga tekshirish, ulardan ichak buzilishlari bor-yo'qligini so'rab-surishtirish va natijalarni maxsus jurnalga (famiyasi bo'yicha) qayd etish.

8.2.5. Sanatoriy faoliyatiga kasal bolalarning oldini olish, tashxis qo'yish va davolashning zamonaviy usullari hamda vositalarini o'z vaqtida joriy etish. Sanatoriylar ishida boshqa davolash-profilaktika muassasalari (kasalxonalar, poliklinikalar, dispanserlar va boshqalar) bilan uzviylikni ta'minlash.

8.2.6. Pedagogik va texnik xodimlar, oshxona xodimlari o'rtasida sanitariya-ma'rifiy ishlarni olib borish: sanatoriyni barcha tibbiy hujjatlarini to'g'ri rasmiylashtirish.

8.3. Sanatoriyni barcha xodimlari amaldagi yo'riqnomalarga muvofiq tibbiy ko'rikdan o'tishlari, majburiy profilaktik tibbiy tekshiruvlardan o'tishlari, shuningdek sanitariya-epidemiologiya xizmati organlari va muassasalari ko'rsatmasiga binoan tibbiy ko'rik va tekshiruvlardan o'tishlari shart.

Sanatoriya xodimlarining tibbiy daftarchalari muassasa bosh shifokorida; ovqatlanish bloki xodimlarining tibbiy daftarchalari esa parhez hamshirasi yoki parhez shifokorida saqlanishi lozim.

8.4. Sanatoriyaning bolalarga xizmat ko'rsatish va ovqatlantirish bilan shug'ullanadigan barcha xodimlari gigiyenik tayyorgarlik kursidan o'tishlari (har 2 yilda 1 marta), xodimlarning 2 nafardan ko'pi almashganda (muassasaning 3 nafar xodimi - muddatidan oldin) imtihon topshirishlari va ish paytida shaxsiy gigiyena qoidalariga qat'iy amal qilishlari shart; ovqatlanish bloki xodimlari esa ovqat tayyorlash texnologiyasiga oid sanitariya talablariga ham rioya qilishlari kerak.

Ovqatlanish bloki xodimlari sanitariya kiyimini o'z vaqtida - ifloslanishiga qarab, ammo 2 kunda kamida 1 marta almashtirishlari shart.

Ovqatlanish blokida shifokor kelguncha birinchi yordam ko'rsatish uchun dori vositalari to'plami bilan jihozlangan dori qutisi bo'lishi lozim.

Ushbu sanitariya me'yorlari va qoidalariga rioya qilish mas'uliyati sanatoriya bosh shifokoriga yuklatiladi.

Sanitariya me'yorlari va qoidalariga rioya etilishini kundalik nazorat qilishni sanatoriya tibbiyot xodimlari; davriy nazoratni esa sanitariya-epidemiologiya stansiyalari, sog'liqni saqlash boshqarmalari va kasaba uyushmalari tashkilotlarining xodimlari amalga oshiradilar.

I-ilova.

“Davolash plyajlari” SanQvaMdan ko‘chirma.
Qurish va foydalanishning sanitariya qoidalari

1. Davolash plyajini tashkil etish uchun joy tanlashda quyidagi ko‘rsatkichlar majmuini hisobga olish lozim: sanitariya sharoitlari:

sayoz suv hududidagi qirg‘oq va tub tuproqlarning mexanik hamda mineral tarkibi;

quyosh nuri tushishi, shamollar yo‘nalishi va plyajni tez-tez esadigan kuchli shamollardan himoyalash imkoniyati;

Plyajning vaqt o‘tishi bilan to‘lqin ta’siriga chidamliligi; hududning qoyalar qulab tushishi, tuproq ko‘chishi, yer siljishi va shunga o‘xshash hodisalarga nisbatan xavfsizligi.

2. Davolash plyajlarini xo‘jalik-ichimlik suv ta’minoti manbalarining sanitariya muhofazasi zonasining 1-mintaqasi chegaralarida joylashtirish taqiqlanadi.

3. Davolash plyajlari va ularga tutash qirg‘oq chizig‘i (suv sathigacha 100 metr masofada) kurortning 1-sanitariya-muhofaza zonasiga kiradi va bu hududlarda plyajlardan foydalanish va bemorlarni parvarish qilish bilan bog‘liq bo‘lmagan obyektlar (umumiy ovqatlanish, savdo, maishiy xizmat ko‘rsatish korxonalari va boshqalar) qurilishi taqiqlanadi.

4. Davolash plyajlari uchun suv havzasini tanlashda quyidagilarni hisobga olish zarur:

gidrologik rejim (suv uyurmalarining yo‘qligi, sekundiga 0,5 metrdan ortiq oqim tezligi, suv sathining keskin o‘zgarmasligi);

suv tubining relyefi va tarkibi (chuqurlar, o‘tkir narsalar, sun‘iy inshootlar va shu kabilarning yo‘qligi).

5. Davolash plyajini tashkil etishda bir kishiga ruxsat etilgan minimal maydondan kelib chiqish lozim: bolalar plyajlari uchun bu ko‘rsatkich 5 kvadrat metrni tashkil etadi. Bunda plyaj kengligi 25 metr va undan ortiq bo‘lganda, bir kishiga to‘g‘ri keladigan qirg‘oq chizig‘ining uzunligi 0,2 metrdan kam bo‘lmasligi kerak. Dengiz va daryodagi suv yuzasining maydoni bir kishi uchun 5 kvadrat metrdan kam bo‘lmasligi lozim; chuchuk, oqmaydigan va kam oqadigan suv havzalarida (ko‘llar, suv omborlari) esa 10 kvadrat metrdan kam bo‘lmasligi kerak.

6. Davolash plyajlari yotoqxona binolaridan piyoda yurish masofasida (1,2 kilometrgacha) joylashishi, ularga qulay kirish yo‘llari, yetib borish va tushish imkoniyatlari (yo‘laklar, zinapoyalar, liftlar, funikulyorlar va boshqalar) bo‘lishi kerak.

7. Davolovchi plyajni tashkil etish va zonalashtirish tabiiy omillardan davolash maqsadlarida foydalanish uchun eng qulay sharoitlarni ta'minlashi lozim. Amaldagi tibbiy usullarga muvofiq, davolash jarayonini tashkil etish, iqlim muolajalarini o'tkazish, bemorlarni xizmat ko'rsatishda ma'lum bir tartibni yaratish uchun plyajda quyidagi funksional zonalar ajratiladi:

davolash: xizmat ko'rsatish.

8. Plyajning davolash zonasida quyidagilar bo'lishi shart: solyariylar, aerariylar, davolash jismoniy tarbiyasi va suzishni o'rgatish maydonchalari; belgilangan chegaralarda cho'milish uchun ajratilgan suv havzasi qismi va boshqalar.

9. Bolalar sanatoriylari, o'smirlar sanatoriylari, sanatoriy-pioner oromgohlaridagi plyajning davolash zonasi yotoqxona bo'limlari yoki guruhlar va pioner oromgohlari soniga qarab alohida sektorlarga bo'linadi. Bolalar plyajlarining har bir sektorida aerariylar jihozlanadi, ularda 2 ta iqlimiy-terapevtik hudud yaratiladi: to'liq soya, tarqoq va faol quyosh nuri tushadigan joylar. Bolalar plyajlarining davolash zonasida saflanish va davolash jismoniy tarbiyasini o'tkazish uchun maydoncha bo'lishi kerak.

10. Cho'milish uchun mo'ljallangan suv havzasi qismining maksimal chuqurligi bolalar uchun 1,5 metrdan oshmasligi lozim; suv qirg'og'idan qalqimlargacha bo'lgan masofa 30 metrdan ortiq bo'lishi kerak.

Bolalar plyajlaridagi cho'milish joyining tubi qumli, mayda toshli yoki shag'alli bo'lib, nishabligi kam ($0,02^\circ$ dan oshmaydigan) bo'lishi kerak.

11. Xizmat ko'rsatish zonasi davolash zonasining davomi hisoblanadi. Bu zonada plyajning ishlashini ta'minlaydigan xizmatlar joylashgan plyaj paviloni bo'lishi lozim.

Bolalar plyajlaridagi plyaj pavilonlari quyidagi xonalar majmuasiga ega bo'lishi lozim:

radiouzelli tibbiyot punkti; dozimetrik punkt;

qutqaruvchilar xonasi; xodimlar xonasi;

chuchuk suvli dushxonalar; hojatxonalar;

texnik xonalar.

Plyaj pavilonlaridan tashqari, xizmat ko'rsatish hududida kiyim almashtirish kabinalari, ichimlik suvi favvorachalari, oyoq yuvish joylari va boshqa inshootlar joylashtiriladi.

12. Plyajlarda foydalaniladigan oyoqli yotish kreslolari va boshqa jihozlar O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan ruxsat etilgan materiallardan tayyorlanishi, ularning o'lchamlari esa "Ommaviy qurilish jamoat binolari mebeli va jihozlarining yagona nomenklaturasi"ga muvofiq bo'lishi shart.

13. Bolalar plyajlarining binolari, inshootlari va jihozlanishi bolalar xavfsizligini to'liq ta'minlashi kerak.

14. Plyajlar hududi obodonlashtirilgan va ko'kalamzorlashtirilgan (hududning kamida 20 foizi) bo'lishi, shuningdek binolar, inshootlar, sektorlar va maydonchalarni qulay bog'laydigan piyodalar yo'laklari tizimiga ega bo'lishi lozim.

15. Shifobaxsh plyajga egalik qiluvchi kurort (sanatoriy) ma'muriyati mavsum boshlanishidan oldin sanitariya-epidemiologiya xizmatining qirg'oqbo'yi hududi va suvning sanitariya-epidemiologik holati to'g'risidagi xulosasini hamda ulardan davolash-sog'lomlashtirish maqsadlarida foydalanishga ruxsatnomani olishi shart.

Tuberkulyozdan boshqa kasalliklar bo'yicha ixtisoslashgan bolalar sanatoriylaridagi bemorlar uchun tavsiya etiladigan oziq-ovqat mahsulotlari me'yorlari (bir bolaga kuniga gramm hisobida)

Mahsulot nomi	Bolalarning yosh guruhlari		
	1-3 yosh	3-7 yosh	7-14 yosh
Bug'doy noni	100	100	150
Javdar noni	50	100	100
Bug'doy uni	40	50	80
Kartoshka uni	2	5	5
Yorma, makaron mahsulotlari, dukkaklilar	30	60	75
Kartoshka	180	300	400
Sabzavotlar, ko'katlar	200	300	300
Yangi mevalar	100	100	100
Quritilgan mevalar	5	10	10
Shakar va qandolat mahsulotlari •	100	100	100
Go'sht, parranda	100	150	200
Baliq	20	50	60
Kolbasa mahsulotlari	5	10	20
Sut	500	500	500
Smetana	20	20	30
Yog'li tvorog	50	50	60
Sariyog'	40	50	60
Seld va ikra	3	6	10
Mahsulotlar nomi	Bolalarning yosh guruhlari		
	1-3 yosh	3-7 yosh	7-14 yosh
Tuxum (dona)	1	1	1
Pishloq (40% yog'li)	5	10	10
Choy	0,5	0,5	0,5
Don qahvasi	2	2	4
Kakao	0,5	0,5	1
O'simlik yog'i	-	5	10
Tuz va ziravorlar	1	1	1

Bolalarda turli kasalliklarda tavsiya etiladigan davolovchi parhez turlari

Kasallik turlari	Davolovchi parhez raqami
Yuqori kislotali gastrit, oshqozon va o'n ikki barmoqli ichak yara kasalligi	1
Yuqori kislotali gastrit	2
Jigar va o't yo'llari kasalliklari	5
Psixonevrologik kasalliklar	5
Bronxial astma, astmatik bronxit	5
Piyelonefrit, sistit	5
Glomerulonefrit	7
Semizlik	8
Qandli diabet	9
Revmatizm, revmatoid artrit	10
Teri kasalliklari (ekzema, neyrodermit)	10
Zotiljam, bronxit, burun-halqum kasalliklari	15
Vegetativ-tomir distoniyasi	15
Surunkali destruktiv zotiljam	15B
Tayanch-harakat tizimi funksiyalarining buzilishi	15
Osteomiyelit	15

15B - oqsil miqdori yuqori (fiziologik me'yorga nisbatan 15-20% ko'p).

Izoh: u yoki bu davolovchi parhez qo'llash muddati shifokor tomonidan har bir bemor uchun alohida belgilanadi

O'quv yili davomida sanatoriyda o'quvchilarning taxminiy kun tartibi

Faoliyat turlari	Bolalarning yosh guruhlari o'quvchilar yoshiga qarab o'tkaziladi	
	6-10 yosh	11-14 yosh
Uyg'onish, tana haroratini o'lchash, dori-darmon tarqatish, o'rin-ko'rpalarni yig'ishtirish	7.00-7.30	7.00-7.30
Ertalabki badantarbiya, tozalanish, chiniqtirish tadbirlari	7.30-8.00	7.30-8.00
Nonushta	8.00-8.30	8.00-8.30
O'quv mashg'ulotlari	8.30-9.50	8.30-9.50
Katta tanaffus (harakatli-faol ochiq havoda)	9.50-10.25	9.50-10.25
O'quv mashg'ulotlari	10.25-11.00	10.25-11.45
Davolash muolajalari (suv-balchiq bilan davolash)	11.00-12.30	12.00-13.00
Tushlik	12.30-13.00	13.00-13.30
Kunduzgi uyqu	13.00-15.00	13.30-15.00
Haroratni o'lchash, dori-darmonlarni tarqatish, o'rin-ko'rpalarni yig'ishtirish	15.00-15.30	15.00-15.30
Tushdan keyingi ovqat	15.30-16.00	15.30-16.00
Davolash muolajalari	16.00-17.00	16.00-17.30
Sayr, to'garak mashg'ulotlari, mehnat	17.00-18.30	17.30-18.30
Kechki ovqat	18.30-19.00	18.30-19.00
Faoliyat turlari	O'quvchilarning yoshiga qarab o'tkaziladigan vaqt	
	6-10 yosh	11-14 yosh
Uyqu oldidan sayr, tinch o'yinlar, erkin vaqt	19.00-20.00	19.00-20.30
Ikkinchi kechki ovqat	20.00-21.30	20.30-21.00
Uyquga tayyorgarlik, dori-darmonlarni tarqatish, suv muolajalari	20.30-21.00	21.00-21.30
Uyquga yotish	21.00	21.30

**Sil kasalligiga ixtisoslashmagan bolalar sanatoriysi umumiy o'rta ta'lim
to'liqsiz o'rta maktabining namunaviy o'quv rejasi**

O'quv fanlari	Sinflar bo'yicha haftadagi soatlar soni								
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Ona tili va adabiyot	7	8	10	10	10	8	5	4	4
Matematika	4	6	6	6	6	6	6	6	6
Tarix	-	-	-	-	2	2	2	2	3
Davlat va huquq asoslari									1
Oilaviy hayot etikasi va psixologiyasi									1
Atrof-muhit bilan tanishish	1	1							
Tabiatshunoslik	-	-	1	1	1	-	-	-	-
Geografiya	-	-	-	-	-	2	3	2	2
Biologiya	-	-	-	-	-	2	2	2	2
Fizika							2	2	1
Kimyo								3	2
Xorijiy til	-	-	-	-	3	2	2	2	1
Tasviriy san'at	1	1	1	1	-	-	-	-	-
Musiq va qo'shiq	1	1	1	1	1	1	1	-	-
O'quv fanlari	Sinflar bo'yicha haftadagi soatlar soni								
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Jismoniy tarbiya	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Mehnat va kasb ta'limi	1	1	1	1	1	1	1	1	1
JAMI:	17	20	22	22	26	26	26	26	27,5

Izoh: 1. Musiq, mehnat ta'limi va jismoniy tarbiya mashg'ulotlari sanatoriyni kun tartibini inobatga olgan holda darsdan tashqari vaqtda o'tkazilishi mumkin.

2. Chet tili mashg'ulotlari uchun V-VIII (IX) sinflar o'rganilayotgan tillar bo'yicha guruhlariga bo'linadi, biroq har bir guruhda kamida 8 nafar o'quvchi bo'lishi shart.

3. Jismoniy tarbiya darslari soatlari davolash xoreografiyasi mashg'ulotlari uchun ishlatilishi mumkin. Bu mashg'ulotlar tegishli tayyorgarlikka ega bo'lgan jismoniy tarbiya o'qituvchisi tomonidan tibbiy ko'rsatmalarga asosan maktab darslari jadvalidan tashqari o'tkaziladi. Mashg'ulotlar uchun guruhlarini shifokor xulosasiga ko'ra 15-20 kishidan iborat qilib tuzish tavsiya etiladi.

4. Ittifoqdosh respublikalarning milliy maktablarida rus tilini o'rganish uchun II-IX sinflarda haftasiga qo'shimcha 2-3 soat ajratiladi.

Tez buziladigan mahsulotlarni saqlash va sotish muddatlari

Mahsulot nomi	+2 +6 °C haroratda saqlash va sotish muddatlari, ko‘pi bilan, soat
Yirik bo‘lakli go‘shqli yarim tayyor mahsulotlar	48
Muzlatilgan jigar	48
Sovutilgan jigar	24
Parranda go‘shli, sovutilgan quyon go‘shli	48
- / - muzlatilgan	72
Qaynatilgan kolbasalar	
oliy navli	72
birinchi navli	48
Sosiskalar, go‘shqli sardelkalar	
birinchi va ikkinchi navli	48
Pasterizatsiyalangan sut, qaymoq, atsidofilin	24
Kefir, qatiq	24
Yog‘li, yog‘siz tvorog	36
Parhez tvorog	24
Smetana	72
Pishloqli-tvorogli mahsulotlar	36 (0+2 °C haroratda)

Mahsulot nomi	+2 +6 °C haroratda saqlash va sotish muddatlari, ko‘pi bilan, soat
Bolalar oziq-ovqat mahsulotlari	
shishali idishdagi bolalar kefir	24
pakatlardagi bolalar kefir	36
bolalar tvorogi	24
Shishali idishdagi “Malyutka”	24
pakatlardagi	36
Bolalar sut oshxonalari mahsulotlari	24
Qutilardagi qaymoqli pishloqlar:	
polistirol va boshqa polimer materiallardan tayyorlangan	
shirin va mevali	48
o‘tkir, sovet	72
Bo‘lak-bo‘lak qaymoqli yog‘	48
Sovutilgan	0-20 °C haroratda
Muzlatilgan baliq va barcha nomdagi baliq mahsulotlari	0-20 °C haroratda